

P. II. 222

CERNĂUȚI

An. IX 1938

Nu se împru-
mută aici.

MIHAI EMINESCU

16

Lămuriri pentru opera și viața lui Eminescu

Director: LECA MORARIU

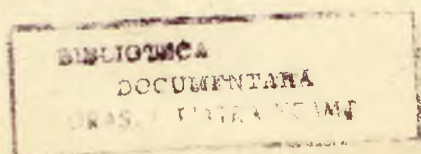

16

Manuscris inedit al lui Ilie Eminovici

Redacția și Administrația: Cernăuți, str. Munteniei 14

05:8

Evergreen

HALESTRE SCU
1852-1853
1854-1855
1856-1857
1858-1859
1860-1861
1862-1863
1864-1865
1866-1867
1868-1869
1870-1871
1872-1873
1874-1875
1876-1877
1878-1879
1880-1881
1882-1883
1884-1885
1886-1887
1888-1889
1890-1891
1892-1893
1894-1895
1896-1897
1898-1899
1900-1901
1902-1903
1904-1905
1906-1907
1908-1909
1910-1911
1912-1913
1914-1915
1916-1917
1918-1919
1920-1921
1922-1923
1924-1925
1926-1927
1928-1929
1930-1931
1932-1933
1934-1935
1936-1937
1938-1939
1940-1941
1942-1943
1944-1945
1946-1947
1948-1949
1950-1951
1952-1953
1954-1955
1956-1957
1958-1959
1960-1961
1962-1963
1964-1965
1966-1967
1968-1969
1970-1971
1972-1973
1974-1975
1976-1977
1978-1979
1980-1981
1982-1983
1984-1985
1986-1987
1988-1989
1990-1991
1992-1993
1994-1995
1996-1997
1998-1999
2000-2001
2002-2003
2004-2005
2006-2007
2008-2009
2010-2011
2012-2013
2014-2015
2016-2017
2018-2019
2020-2021
2022-2023
2024-2025

BULETINUL
„MIHAI EMINESCU”

CERNĂUȚI

— ANUL IX 1938 —

CUPRINSUL :

ARTICOLE :

- Victor Morariu „Boot setzt: tot jetzt“
 Francesco Politi Lirica (= Mai am un singur dor), trad.
 din Eminescu
 Gh. Bogdan-Duică Proect dramatic („Văduva din Ephes“)
 Adrian Forgaci († 1905) Lui Eminescu (Versuri)
 Francesco Politi Eminescu intuit de=un Italian
 Artur Bosch Ode (In antikem Versmaß) } Traduceri
 Artur Bosch Wenn noch so viele Jahre } din
 schwinden } Eminescu
 Leca Morariu Cărturăria lui Ilie Eminovici
 Artur Bosch Bleib', o bleib' bei mir ! } Traduceri din
 Dr. Erich Kipper Peste vârfuri (Versuri) } Eminescu

MULTE ȘI MĂRUNTE :

- Leca Morariu Patenta germană a lui Eminescu ; Așadar :
 George Manea Focșăneanu ! ; Sed magis
 amica veritas ! ; Romanșarea biografiei
 lui Eminescu văzută de Ionel Teodo=
 reanu ; Vrednicia lui Gh. Eminovici
 (tatăl) ; „A turna în formă nouă limba
 veche și 'nțeleaptă“ ; Eminescu și Co=
 nachi ; Răboj.

ILUSTRAȚIUNI :

Regule generale pentru purtare 1857 (Manuscris inedit al lui Ilie
 Eminovici) — Copertă și pag. 21 ; Autogramă=Eminescu :
Călin — pag. 19 ; Autogramă=Nicolai Eminovici — pg. 18 ;
 Autogramă *Căminariul Gheorghe Eminovici* — pg. 29 și
 Copertă pag. 3 ; Ilustrație din I. de la Fontaine, *La matrone
 d'Éphèse* — pg. 5 ; Vignetă=Eminescu (1879—1880) — pg.
 30 ; Vignetă — pg. 15 și Copertă pag. 3.

Colecții complete din Buletinul „Mihai Eminescu“
 An. I 1930—IX 1938 (16 fascicule) la administrația noastră
 Cernăuți, str. Munteniei 14

An. I, II și III à 150 lei ; An. IV 40 lei ; An. V 50 lei ; An. VI
 60 lei ; An. VII 100 lei ; An. VIII 50 lei ; An. IX 50 lei.

MIHAI EMINESCU

16

Lămuriri pentru opera și viața lui Eminescu

Director: LECA MORARIU

16

„Boof setzt : tot jetzt“

— O elegie a lui Eminescu, în „traducerea“ premiatului
Academiei Române

În Nr.ul recent din „Revista germaniștilor români“, d. Virgil Tempeanu, își preluiază articolul *Eminescu în nemțește*, relevând „polemica vie pe care a stârnit-o, la noi, premiera (de către Academia Română) traducerii în nemțește a poeziilor lui Eminescu, făcută de colaboratorul nostru prof. Dr. K. Richter“. D. Tempeanu continuă : „Mobilul acestei polemici este foarte laudabil : cărturarii noștri doresc ca cel mai mare poet al Românilor să se prezinte demn cetitorilor de limbă nemțească“. Iar mai încolo : „Revista noastră trebuie să-și spună cuvântul. E datoria ei morală față de cetitorii și programul pe care-l urmărește. Înțelege însă fiecare că *situația noastră e delicată* : Suntem doară între colaboratori ! Și totuși *trebuie să fim obiectivi*“.

D. Tempeanu are bunul simț de a nu încerca în nici un chip o apărare a traducătorului Richter ; iar, comparând apoi traducerea strofei întâia din *Se bate miezul nopții* (la Schöff, Botez, Scheibler și Richter) și traducerea întreagă a poeziei *Atât de fragedă*, la aceiași, îi găsește și d-lui Richter destule neajunsuri.

În același Nr., alt colaborator al revistei, d. Bernhard Capesius, în articolul *Deutsch-rumänische Verständigung durch die Dichtung von heute*, zice : „Und dabei ist Eminescu doch bereits in der von der rumänischen Akademie preisgekrönten, also gewissermassen endgültigen deutschen Fassung *Konrad Richters* vorhanden“. Acest „gewissermassen“ indică destul de limpede că nici d. Capesius nu e deplin convins de valoarea premierii în chestiune.

În cele următoare ne însărcinăm să mai demonstrăm — am făcut-o pentru „Luceafărul“ — cât de „*ungewissermassen*“ este prefinisul caracter definitiv al traducerilor acestora.

Vom da astăzi o singură probă : elegia *Leb' wohl* (*Adio*).

S'o urmărim, în felul nostru, strofă cu strofă.

Sei dieser Gruß mein Abschiedswort,
 heut', wo wir beide scheiden;
 ich nahm mir vor, dich immerfort
 zu meiden.

Versul întâiu redă greoiu, întortochiat ceea ce în original e simplu și firesc:

De-acuma nu te-oiu mai vedea...

Să zicem însă că aprecierea aceasta ar putea să fie subiectivă și să cetim mai departe:

Tu, was du willst; von heute an
 soll es mich nicht mehr kränken.
*Stets warst du fremd mir, heute kann
 ich 's denken.*

Versul 3 și 4 să fie echivalentul pentru

Că cea mai dulce 'ntre femei
 Mă lasă (!)

Și ce lamentabilă umplutură, adusă de rimă, e acest „heute kann ich 's denken“!

Strofa a treia — model de obscuritate pedantă, greoaie și de alterare a înțelesului:

Einst — das ist aus — da sah ich's gern
 — mir schien 's, sie müßten trösten —
 wenn Sterne, die so himmelfern,
 sich lösten.

Două *paranteze*, comentariu pedant, într-o strofă lirică! Iar acele „scânteii din stele“, de care se „îmbăta“ poetul, traducătorul le ia, cât se poate de eronat, drept stele căzătoare!

Strofa a patra poate fi considerată ca reușită:

Ich stand und wartete und fror,
 es klirrte in den Zweigen:
 du solltest hinterm Fenster vor
 dich zeigen.

„*Klirrte*“ e un adaos față de original, dar adecvat, în notă.
 Dar iată acum, în strofa a cincea, abateri inadmisibile:

Und dann, wie 's kam, ich weiß es nicht,
 es war ein Glühn und Flammen,
 da gingen wir im Mondenlicht
 zusammen.

„Glühn und Flammen“, unde Eminescu simte „farmec liniștit de lună“! Aice păcatul e al rimei, al lui „zusammen“.

În versul 1 din strofa a 6-a :

In leiser *Angst* fleht' ich zur Nacht —

„Angst“, dacă și nu e nepotrivit ca tonalitate, totuși nu e „în taină“, care se putea reda ușor, bunăoară :

Und *heimlich* flehte ich zur Nacht —

dar apoi :

. . . . sah mit Sorgen
mich ohne dich schon früh erwacht —

pentru „Ca noaptea 'n loc să stee“ e iar greoiu și prozaic.

Admitem în schimb strofa următoare :

Die *Worte* rannen ohne *Zaum*,
ich lauschte, wie sie rinnen,
heut' kann ich mich auf eines kaum
besinnen.

Dar apoi, în strofa a 8-a, o alterare totală :

Und *flüstert* heut' sein *Glück und Leid*
ein *stillverliebt*es *Pärchen*
so dünkt es mir aus alter *Zeit*
ein *Märchen*.

În original :

Căci astăzi dacă mai ascult
Nimicurile=aceste . . .

Eminescu nu ascultă șoaptele vreunei alte perechiuse îndrăgoștite, ci retrăește cu auzul interior „nimicurile“ dragostei sale proprii.

În cele două strofe finale, dezastrul e complet :

Und wenn der Mond den Auwald streift
und Lichter um das *Boot* setzt
dünkt mir die *Zeit* so frostbereift,
so *tot* jetzt.

Die Augen jener ersten Nacht
sind längst für dich erblindet.
Leb' wohl! Wer erst des Zaubers lacht,
verwindet.

Și dacă luna bate 'n lunci
Și tremură pe lacuri,
Totuși îmi pare că de-atunci
Sunt veacuri.

Cu ochii serii cei dintâi
Eu n'o voi mai privi-o . . .
De-aceea 'n urma mea rămâi,
Adio!

E de neînțeles cum n'a sezizat traducătorul, cum de nu i-a bătut la ochi și la ureche stridența unei „rime“ ca *Boot* *setzt* : *tot* *jetzt*, dură asonanță ce va fi având poate pretenția să imite rima compusă eminesciană (de tipul *gândul* : înseninându-l sau *Tisa* :

plânsu=*mi-s'a*)! Aceasta să fie „congenialitatea“, descoperită de d. I. Sân=Giorgiu?

Iar „*wer erst des Zaubers lacht*“ este o falsificare totală, și din nou un păcat al rimei; căci nu e nicidecum râsul disprețuitor starea sufletească a poetului în aceste clipe de despărțire, ci durerea adâncă pentru decepția încercată.

Cu alt prilej, *Te duci și Pe lângă plopii fără soț* etc. etc. ...

Victor Morariu

•••••

Lirica

(*Mai am un singur dor*)

de M. Eminescu

*Né più sospiro ancor,
se non di esalare
col giorno che tacito muor,
sull'orlo del mare!*

*Che il sonno mi sia lene,
Le selve vicine;
e le onde senza confine
e plaghe di cielo serene!*

*Non vessilli né sciami
di fiaccole, non cataletto
prezioso: tessetemi un letto
di giovani rami!*

*Nessuno al capezzale
mi seguea gemendo di doglia,
ma solo, nell' arida foglia,
il pianto autunnale!*

*Con murmure diuturno,
discorrono fonti segrete
e scivoli l'astro notturno
pei vertici snelli d'abete;*

*Trasmigri a onde a onde
il suon dei campani nel vento,
et il pio figlio lento
mi crolli sul capo le fronde!*

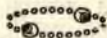
*Non sarò più randagio,
allora, poserò lieve:
i ricordi, come la neve,
su me faran cumulo adagio;*

*E le lucenti stelle,
che emergono dall'ombra folta,
Oh! come sorelle
mi aridano, anche una volta!*

*Un'aspra armonia,
il mare accorato disserra,
ma io sarò terra
ne la solitudine mia!*

Traducere *) de Francesco Politi

Cernăuți, februară 1937 XV.

*) Cf. Buletinul „Mihai Eminescu“ An. VIII 1927, 48.

Proiect dramatic*)

(Anul ??)

Se găsește 'n manuscrisul academic 2268, fila 17—18. Eminescu și-a 'nsemnat (cu creion) proiectul *Văduva din Ephes* **).

PERSOANE:

Proconsulul.

Anaximenes

Meander } trei conjurați.

Protagoras }

Suphis, un finăr din partida lor.

Telamon, bătrânul.

Telamon, finărul mort.

Cinara, văduva acestuia.

Myris, sclavă.

Areion, ostaș roman.

Scena, în Ephes

Trei acte!

Actul I, are 4 scene.

I, 1. — Consulul condamnă pe cei trei conjurați la spânzurătoare. Și, spre pildă, îi va ținea trei zile 'n furci. Pază ca rudele să nu-i iea. Suphis l-ar lua pe Meander.

I, 2. — Suphis, singur. (Dar ce va zice în monologul său, nu se spune!)

I, 3. — Convoiul funebru al lui Telamon. Suphis desvoaltă antifesa din așezarea mortului cu Meandru. Iese.

Cinara și plânsul ei. Intră în mormânt.

I, 4. — Mormântul lui Telamon. Desperarea Cinarei, în ziua întâi. Rămâne încleștată asupra sicriului; și-i pe jumătate moartă.

Myris se ocupă cu lampa.

Actul II. Scenele cunoscute; 1 și 2.

Actul III. Când Areion iese s'aducă merinde, Suphis intră în mormânt spre a-și ?.. ?..? fapta, rămâne după o coloană, ascultă pe soldatul revenit povestind; și iese cu semne de bucurie.

Urma, cunoscută, — adaoge Eminescu.

*) Din eminescologia inedită a lui Gh. Bogdan-Duică, rămasă în mapa redacției noastre.

**) Culeg aproape verbal din manuscrisul.

Pentru a înlesni judecata despre ce-ar fi devenit drama ?, comedia serioasă-satirică ??, tragi-comedia ? lui Eminescu, reproduc (în traducerea Marinescu) acea faimoasă povestire grecească-antică, pe care de mult lumea a gustat-o cu nesaț și care la Eminescu e de înscris împrejurul femeii din *Dalila*.

CXI. „Era la Ephes o femeie atât de cunoscută prin castitatea ei, încât veniau s'o vadă chiar femeile de prin ținuturile învecinate, ca pe ceva demn de privit. Această femeie, ducându-și bărbatul la groapă, nu se mulțumi să-l însoțească, cum obișnuiau toți cei de rând, cu părul despletit, izbindu-se în pieptul gol cu pumnii, în fața mulțimii, ce-l urmă chiar în locuința de veci și începu să-i vegheze în toate nopțile și zilele cadavrul care fusese depus, după obiceiul grecesc în cavou. Era așa de întristată, urmărind să-și curme zilele prin nemâncare, încât n'o putură întoarce dela această hotărâre nici părinții, nici prietenii. Chiar și cei ce conduceau orașul, fiind și ei în cele din urmă respinși, se retraseră, și toți plâneau pe această femeie, care dădea pildă așa de rară de a nu mânca de cinci zile.

Lângă femeia întristată stătea o servitoare foarte credincioasă, care-i ajuta la plâns și reînvia lumina de mormânt, ori de câte ori era gata să se stingă. În tot orașul se povestea numai de acest lucru și toți oamenii din toate clasele mărturisiau că aceasta-i singura strălucitoare pildă de castitate și iubire.

În acelaș timp dete și guvernatorul provinciei porunca de a se răstigni pe cruce niște fâlhari tocmai lângă mormântul în care văduva plânga pe soțu-i de curând pierdut.

În noaptea următoare, pe când un soldat păzia crucile, ca nu cumva cineva să fură corpurile de pe ele, spre a le îngropa, băgă de seamă o lumină lucind mai viu printre morminte și auzi gemetele celei ce se jelia. Îmboldit de curiozitatea innăscută în orice om, dori atunci să știe cine era și ce se petrecea acolo. El se coborî deci în cavou, și, la vederea unei femei foarte frumoase, rămase ținut pe loc, sguduit ca la ivirea vreunei fantome sau umbre din lumea cealaltă. Pe urmă, văzând cadavrul și observând o față plină de lacrimi și sfâșiată de unghii, și crezând că în adevăr femeia nu mai putea de dorul celui dus, își aduse mâncarea în mormânt și începu a îndemna pe cea care se jelia, să nu se mai ție de un plâns zadarnic, căci la nimic nu-i va mai folosi de-și va sfâșia pieptul: acelaș sfârșit îl au toți și aceeaș locuință de veci ! Întrebuiță, în sfârșit, toate mijloacele prin care se vindecă sufletele adânc rănite. Dar ea, turburată și mai mult de mângâierea unui necunoscut, își sfâșie pieptul cu și mai mare furie și smulgându-și părul îl aruncă peste cadavru. Totuși soldatul nu se retrase, ci îndemnându-o tot ca înainte, cercă să-i dea de mâncare, până când servitoarea, atrasă cea dintâi de mirosul vinului, înfinse, biruită, mâna-i după o pofte așa de polificoasă și, inviorată de băutură și mâncare începu să atace încăpăținarea stăpânei, zicând :

„Ce-ți va folosi să pieri de foame, îngropându-te de vie și dându-ți sufletul mai înainte de a-ți fi cerut destinul? Crezi că simte această cenușă sau umbrele celor înmormântați? Nu vrei să revii la viață? Nu vrei, înlăturând o greșală obișnuită nouă femeilor, să te bucuri de viață atât cât ți-e îngăduit? Ar trebui să te îndemne la traiu chiar trupul mortului!” Nimeni n’aude fără voie pe cel ce-l silește să mănânce sau să trăiască. Așa-dar și femeia, după un post de câteva zile, lăsă să i se înfrângă încăpăținarea și începu să se îndoape cu mâncare, tot așa de lăcomește ca și servitoarea-i ce se lăsase biruită mai’nainte.

CXII. Dealtminteri, știți ce obișnuiește să te ispitească, după ce te-ai săturat. Cu aceleași lingușiri cu care soldatul izbuitse să facă pe femeie să consimtă de-a trăi, el îi atacă și cinstea. Și ei, nepărăn-du-i acest tânăr nici urit, nici prost la graiu, mai veni și servitoarea în favoarea lui, spunându-i mereu: „Te vei mai lupta încă cu această iubire plăcută? Nu te gândești tu în ce locuri te afli?” Ce să mai lungesc vorba? Femeia nu se dete înapoi nici dela cerințele inimii și soldatul câștigă o îndoită biruință. Dormiră așadar împreună nu numai în noaptea în care-și celebrase nunta, dar și a doua și a treia zi, după ce avuseseră dinainte grija de a încuia ușile, așa încât oricine dintre necunoscuți sau cunoscuți ar fi venit la mormânt, să creadă că femeia aceasta așa de cinstită a răposat pe corpul bărbatului ei. Soldatul încântat și de frumusețea femeiei și de misterul întâlnirilor, cumpara tot ce-și putea să-și procure mai bun, după puțința lui, și de îndată ce venia seara le ducea în mormânt.

Așa fiind lucrurile, părinții unuia din restigniții de pe cruce, văzând că a slăbit paza, îi furară cadavru în timpul nopții și-l înmormântară. Soldatul însă, pe când petrecea închis în mormânt, cum văzu a doua zi o cruce fără cadavru, temându-se de pedeapsă, spuse femeiei ce i se întâmplase, adaugând că el nu va mai aștepta hotărîrea judecății, ci-și va face, pentru această neglijență, singur dreptate, cu sabia-i. O rugă, în acelaș timp, să-i păstreze și lui, mort, loc în mormânt și să-și îngroape pe iubit lângă bărbat. „Să ferească zeli, zise ea, ca să privesc în acelaș timp mormintele a doi dintre oamenii cari mi-au fost mai scumpi. Prefer să răstignesc pe cel mort, decât să ucid pe cel viu!”

După ce vorbi astfel, dete poruncă să se scoată din cosciug corpul bărbatului ei, și-l puse pe cruce în locul celui ce lipsia. Soldatul făcu așa cum îl povățuise această femeie înțeleaptă, și a doua zi mulțimea se minuna de chipul cum un mort ajunsese să se restignească singur pe cruce¹⁾.

Pentru ca să prepare scena de ’nlocuire a spânzuratului furat cu soțul mort, Eminescu a așezat în *actul I*, sc. 3 „antitesa din asemănarea mortului: cu Meandru”.

¹⁾ Petronius, *Satyricon*. Trad. în românește de I. M. Marinescu, pg. 105—109.

Actul II, sc. 1 și 2 ar fi fost scena hranei, și apoi a iubirii.

Actul III ni-l prezintă pe Suphis lămurindu-și enigma și pregătind luarea din furci a lui Meandru; iar restul era „cunoscut”, adică de scris exact după Petroniu.

Istoria motivului din Petroniu se află mai amănunțită în notele lui Henri Regnier, la povestirea *La matrone d'Éphèse* de I. de la Fontaine, în *Oeuvres*, ediția Hachette, 1890, vol. VI, p. 63–86.

Nu voi extrage numeroasele indicațiuni ale lui Regnier.

Prelucrările dramatice le 'nsemn, însă: Pierre Brion (1614), Noland de Fatouville (1682), Houdart de la Motte (1702), Fuselier (1714), Monnier (1764), Legay (1788), Radet (1792) și Vercousin (1869).

Nu cred că M. E. a cunoscut aceste vechi prelucrări, deși despre cea din anul 1869 a putut s'auză, în calitate de actor și poet, care se va fiut (poate) în curent cu teatrul francez raportat în gazete și reviste (parisiene).

Din notițele sale nu apare, însă, nici atât. Deci până la proba contrară, trebuie să-i atribuim *lui* proiectul citat mai sus.

În căutarea prelucrărilor anterioare ale motivului am dat de o ilustrație la povestea 'n versuri a lui I. de la Fontaine. O reproduc azi drept probă despre ce fel de chipuri mulțâmiau fantasia lui Eminescu *).

Gh. Bogdan-Duică

•••••

Lui Eminescu

Și dacă 'n stele n'ar fi scris,
Că viața e ferică,
La ce-am visa atâta vis
De fericire-aice?

Și dacă 'n lume n'ar mai fi
Nimic, din cât se spune,
De ce-am spera și ne-am gândi
La vremile mai bune?

Și dacă 'naltele păduri
Sunt pline de verdeață,
E ca să cânte mii de guri
Iubirea lor de viață.

Și dacă totuși tu te-ai dus
Cu fruntea 'ntunecată,
E că și soarele 'n apus
Se 'ntunecă odată.

Adrian Forgaci
(1878–1905)

•••••

*) Apărută 'n *La Satyre de Petrone*. Tome second. A Cologne. Chez Pierre Groth. 1694. Pagina 184.

Eminescu intuit de un Italian

Fragment dintr'o scrisoare¹⁾

Ed eccoLe, Professore, il tributo lungamente promesso e sempre ritardato per pudore e per scrupolo: temevo di offrirLe troppo poco, di darLe troppo misera testimonianza del mio affetto prima, della mia sensibilità e attitudine poetica poi, e infine della riverenza che io nutro per il Loro grande Poeta.

Ma ora che Ella mi ha conosciuto a fondo, non esito ad affidarLe quello che ho saputo fare. Se vi é qualcosa di buono il merito é di chi mi ha gagliardamente commosso; se troppo vi é d'imperfetto o di mancato, la colpa é mia, delle mie modeste facoltà, ma anche della suprema bellezza e perfezione di quella lirica, la quale, come la parola stessa dell'Eterno, é definitiva, intraducibile, inimitabile.

Ella mi aveva consigliato di premettere un commento, riguardante soprattutto l'orditura musicale della versione. Son cose, che a voce Le ho espresso a più riprese, e che, un poco, „pudet referre“: si tratta di sensazioni e sarei per dire „affezioni“ così singolari ed elementari, che a dichiararle parrebbero bizzarre o ingenuie. Comunque, la parola le deforma, le appesantisce e intrivialisce alquanto. Espresse dal cuore, sono destinate direttamente al cuore, evitando eccessive manipolazioni logiche. Ma eccomi, tuttavia, al tentativo di fornirLe un'ombra di quanto ho „sentito“ traducendo la famosa lirica: *Mai am un singur dor*.

Ho tradotto questa poesia, in condizioni sfavorevoli e provvidenziali insieme. Mi spiego. La prima volta che l'o letta, non conoscevo un'acca di Rumeno, in modo che il „dolce suono venisse a me coi suoi intendimenti“. Ne afferravo quel tanto che l'analogia tra le due lingue e le mie nozioni filologiche mi consentivano. Ma questo difetto aveva un suo lato d'inestimabile valore: di far sì, che l'animo del poeta mi si rivelasse piuttosto attraverso l'espressione e, direi, l'effluvio melodico, che per via di concetti logici: rivelazione, codesta, quanto altre mai lirica. Ero come un primitivo, costretto a penetrare il segreto di suoni articolati per la prima volta, vergini per così dire. Non ho mai ceduto alla tentazione di farmi tradurre quello che non intendevo: ho voluto aspettare fino a quando [il senso delle parole,

1) Prețioasă exegeză — Eminescu, datorită d-lui prof. Dr. Francesco Politi, fost lector la Universitatea din Cerăuți — și traducător din Eminescu.

un po' per la pratica quotidiana dell'elemento rumeno, un po' attraverso il processo di „ossessione melodica“, a cui mi sottoponevo, leggendo e declamando più volte a mezza voce la lirica stessa, mi fosse spontaneamente arriso. Sollevare lentamente il velo della bellissima, tessuto di magiche melodie; avvezzarsi a intravederne il „corpo“ sfumato e soffuso dall'alone musicale; non già metterne crudamente a nudo pelle muscoli e giunture!

E' evidente, dopo queste mie dichiarazioni preliminari, come io dovessi necessariamente mantener nella versione su per giù lo stesso andamento ritmico e la stessa musicalità dell'originale.

Su per giù, poiché nessuno pretenderà che, attraverso i veli, l'occhio abbia a distinguere la linea con precisione assoluta. La lirica, lungamente contemplata „sub specie modulatus“, mi si era fissata nello spirito con le sue sinuosità musicali pressochè inalterate. Si trattava ora di adombrare con adeguata sostanza di parole quel „fantasma fonico“, già composto e definito in me. Così composto e definito, che, a traduzione ultimata, mi sono avvisto, non senza stupore, di certe sottili corrispondenze tra il testo italiano e il rumeno, come ad esempio le seguenti:

Mai am un *singur dor*
Né più *sospiro* ancor —

Nei due versi, a prescindere dalla „or“ finale, di facilissima percezione, vi è quel coincidere della „s“ e della „i“ su la quarta sillaba, il quale, a parer mio, conserva al verso il suo tono fondamentale. E' un accento di anelito vivo, più vivo in verità nella vibrazione nasale del „sin“ rumeno, che nel suono esplosivo dell'italiano „spir“... Ma prima di procedere in questa analisi dell'elemento („elemento“ nel senso pieno della parola) musicale, è opportuno che io richiami quanto ebbi a dire circa la traduzione del „dor“ rumeno, il tradizionale spauracchio di ogni onesto traduttore.

Sì, il Salvini ha perfettamente ragione quando dice che l'equivalente di „dor“ non esiste in altre lingue, se non forse nella portoghese¹⁾, di cui non ricordo il termine analogo²⁾ da lui riferito, mentre però ne conservo vagamente nell'orecchio il suono, che mi parve tanto più brutto, quanto più sovraneamente delicato, patetico e profondo è quello rumeno.

Ma è anche vero che il modo più giusto di tradurlo o almeno

¹⁾ Cf. „Făt frumos“ An. XII 1937, 110.

²⁾ *saudade*.

di arieggiarlo, non è quello di renderlo alla spiccia con „desiderio“, come egli e l'Ortiz hanno fatto. Poiché, se il „dor“ rumeno e qualche volta di natura assai modesta, come nella frase: „mi-e dor de brânză“, l'italiano „desiderio“ non si distingue mai per elevatezza e squisitezza di significazione: ha una gamma, che va dal „pio desiderio“ (cioè la vana lusinga dei disperati e degli ingenui) al grasso e crudo „desiderio carnale“. Molto meglio l'arcaico „disio“, vuoi per dolcezza di suono che per tradizionale limitatezza di uso, dalle più remote origini della lirica paesana („amore è un disio che vien dal core“) fino al Leopardiano „vano disio“ delle Rimembranze; attraverso il „disio“ appassionato della Francesca da Rimini, il „disio“ nostalgico del „Novo peregrin d'amore“ Dantesco, il „soave disio che morte brama“ del Magnifico ecc. ecc.

Senonché, manca al nostro „disio“ l'accento patetico del „dor“.

„Disio“ per sé stesso suona „vaghezza“ e, se talora assume sfumature giù intime, le assume in forza del contesto o della sua peculiare giacitura nel discorso poetico, come in quella moltogemente — „polystonos“ direi con Omero — rima dantesca:

Era già l'ora che volge il disio ecc.

„Dor“, al contrario, è sostanzialmente patetico.

Il termine „vaghezza“ è da escludersi: denota un sentimento tanto più scevro di passione, quanto più esso termine scocca fresco e franco.

„Brama“ è piuttosto materiale: voce dell'istinto, o comunque troppo acre, come di chi smani senza requie. Cfr. il Leopardiano:

son lunge
dal trovar pace o loco;
e pur nulla non bramo!
(Pastore Errante)

„Ansia“ sa di inquieto tormento, laddove nel „dor“ ci si abbandona con una malinconia tutta discreta e remota. Nel „dor“ l'anima si strugge sì, però, direi col Petrarca,

non come fiamma che per forza è spenta,
ma che per sé medesima si consume.

„Voto“, che per noi suona anche desiderio, dai tempi di Orazio („hoc erat in votis“) fino al Foscolo („udite un voto del mio cuor“ — Grazie), può esprimere bensì, come nel Foscolo ora citato, animo profondamente compreso, ma non mai nostalgicamente anelante a

qualche cosa. E siamo venuti ad „anelito“, l'unico termine che meriti, non dirò di essere adeguato, ma timidamente accostato a „dor“. Per lo meno, esso indica aspirazione a cose infinite, non senza una punta di sospirioso accoramento. Tuttavia non è il „dor“: l'anelito sorge e si espande, il „dor“ sta radicato; lo anelito urge dall'anima e la spinge il „dor“ s'addensa sulla anima a la stringe: insomma, quello rende idea di un moto, questo è propriamente uno stato dell'animo, piegato e assorto in sé stesso.

Professore, Ella ricorda la „Violetta“ della omonima balata Goethiana: ebbero quella Violetta tutta in sé romita, oserei dire che sente il „dor“!

E giacché siamo trascorsi in tedescheria, cade acconcio il richiamo a una nota di non so che autore, che Ella mi lesse dopo aver sentita la mia versione della prima strofa di Eminescu e dopo averne anche parlato in una delle Sue lezioni all'Università. Quello scrittore¹⁾ diceva pressapoco che il „dor“ è un insieme di „Sehnsucht, Wehmut e Heimweh“. Ebbene io replicai, se così è, ho colto quasi nel segno traducendo:

„Né più sospiro ancor
Se non di esalare“

Già l'uso attivo del verbo italiano „sospirare“ proietta e riversa immediatamente il desiderio dell'animo sull'oggetto desiderato; ma, quel che più conta, il verbo „sospirare“, in questa sua accezione, include sensibilmente l'idea di „Sehnsucht, Wehmut e Heimweh“.

Circa i primi due sentimenti, non mi par che sia dubbio; a conferma del terzo, basti pensare alle espressioni: „sospirar la patria, la famiglia, il bene perduto ecc.“, il che equivale a sentir nostalgia di tali cose.

Oh! lunghe notti dell'inverno Cernaufiano, quand'io, a conforto della mia giornata operosa, mi concedevo una voluttà fatta di desiderii nudi e desolati, e mi assillavo di infinite nostalgie, e mille vaghezze mi pungevano il cuore, esprimendone pensosi sospiri: „dor“!

Che, come ebbi a dir poi al Prof. Bacinschi, spirito gentile e sensibile, il „sospiro“, se non era proprio il „dor“ pura essenza, poteva esserne almeno la più naturale e immediata espressione: il viso del „dor“, aggiungevo io, materializzando la cosa.

¹⁾ „Quello scrittore“ e numai bizantinologul Henri Grégoire, cf. „Făt-frumos“ XI 1936, 292.

Adduco, a conferma, i seguenti versi del Leopardi, autore castigatissimo in fatto di lingua e, psicologicamente, acuto più d'ogni altro :

Quasi intender non posso
come d'altri *disiri*,
fuor che a te somiglianti
. . . altri *sospiri*

(Il pensiero dominante).

E chi non ricorda, dello stesso Leopardi, il celebre :

Nerina, eterno *sospiro* mio,

dove „sospiro“ significa propriamente „dor“ ?

Ma torniamo all' analisi musicale !

La prima strofe mi è risultata costituita di una trama melodica, in cui predominano le vocali „o“ ed „a“ — in tutto, 11 „o“ e 5 „a“ —, vocali gravi e perciò atte a rendere, tanto più in sillaba tonica come sono, l'idea di una vasta e profonda aspirazione dell' animo.

Anche nell' originale abbiamo andamento e modulazione analoga :

Mai am un singur der:
În liniştea sării,
Să mă lăsaşi să mor
La marginea mării !

Senonché, qui, alla „a“ grave, si sostituisce in alcune sedi la „ă“ velata : nota leopardianamente vereconda.

La seconda strofe, in cui arride al poeta una mite e serena visione, è intonata su una serie di accordi limpidi e blandi di „e“ e di „i“ alternantesi. Mi è avvenuto di pensare al quadro della Sera Foscoliana, cui „corteggian liete — le nubi estive e i zefiri sereni“.

Al Foscolo, del resto, ci richiama anche la mossa iniziale della versione :

Né più ecc.,

analoga a quella del verso Foscoliano :

Né più mai rivedrò la sacre sponde,

in cui suona una suprema rinuncia.

Nella terza strofe, come nelle precedenti, la medesima tendenza a conservare i suoni dell' originale, almeno nelle sedi di maggior rilievo musicale : le rime.

Certo, siamo ben lungi dalle inafferrabili e ineffabili sfumature del testo : „flamuri, ramuri“.

Ma quale altra lingua, ch' io sappia, riuscirebbe vittoriosa nella

prova, se tentasse di riprodurre questo vago oscillare di suoni fra il piano e lo sdrucchiolo, esclusivo di quelle forme rumene, ali di farfalla con sagome di vaga imprecisione, vanienti in pulviscolo imponderabile?

Ho preferito tenermi al „piano“, perché una brusca intromissione di sdrucchiole avrebbe turbato l'equilibrio melodico dell' assieme.

Questo che ho detto per „flamuri — ramuri“, va'ga per „cetini — prietini“, per, „patimi — singurătate-mi“.

Se abbiamo evitato le sdrucchiole, ancor meno abbiamo indulto alle tronche, le quali nell'originale ricorrono regolarmente da cima a fondo. E', per noi italiani, un grosso guaio la rima tronca: ripugna al genio della nostra lingua, e ben se ne avvide il Carducci, quando si mise a riprodurre gli schemi della lirica francese!

Stimo superfluo spender parole sulla prima parte della quarta strofe, dove ci siamo studiati di compensare alla meglio la perdita delle armonie originali, in cui si avverte il pulsare sonoro —

Pe câ'nd cu sgómot cád

e, nello stupendo „isvoarele“, lo scorrere flautato delle fonti, con un lungo „tremolo“ imitante il mormorio delle acque: modesta onomatopeia.

Nei versi di Eminescu, c'è una varietà di suono e di ritmo, che mi fa venire in mente piuttosto il Teocriteo:

To katachēs

Tēn' apō tās pētras katalēibetai 'ypsōthen 'ydōr —

dov' è pure un chiuso tinnir di dentali, un fluire e un frullar di liquide, un sussurare di sibilanti.

Così pure, i suoni della strofe:

Pătrunză talanga
Al sării rece vânt...

dov' è un che di „perdutissimo“, nella mirabile successione:

ă... un... an
ă.....e.....ân

(quasi lo stesso tema, sobrio e fuso, che lievemente variato va dal tono maggiore al minore), nella versione son come trascritti per „gran concerto“, a scapito della casta musicalità interiore. Di questa innegabile perdita melodica, sembra ripagarci, per il senso, il „crolli“, che conferisce al figlio un moto di gentile pietà umana. Ricordo una nota del Berchet, nella Lettera Semiseria,

Quell'autore constatava l'inadeguatezza del composto tedesco „Rabenschwarz“ con l'italiano „chioma corvina“: qui vi è un dissolversi e un dissiparsi dell'idea unica, espressa dal vocabolo tedesco. Che dovrei dire io del „troeni“, decomposto in: „come la neve . . . faran cumulo“! Nell'espressione rumena „troeni“, l'immagine ride in boccio; nella locuzione italiana si spampana in una similitudine. Che farci? „Lenius fit patienta quidquid corrigere est nefas!“.

La penultima strofa del testo, un sorriso pullulante da suoni languidi e diafani, mi è risultata addirittura la più infelice dell'intera versione.

E finalmente, dell'ultima, quello che più mi pesa è il verso finale, in rumeno così tenue e immateriale.

Non mi si dirà almeno, illustre professore, con tono di ammonimento: „non quivis videt immodulata poemata iudex“! Orazio l'ho nel midollo di per me stesso.

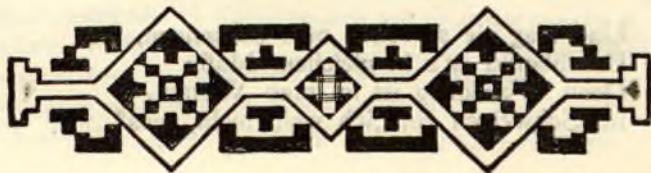
Ho parlato della mia versione senza falsi pudori, ma anche senza eccessiva tenerezza.

Quanto mi sia costato l'esibirla, Ella sa bene; gli altri lo intuiranno facilmente. Ma, come dicevo, non presumo di offrire un saggio del mio valore, bensì una testimonianza dell'amore che porto ai Rumeni, dell'onore che ho inteso tributare al loro Poeta. Spero, quindi, che il lettore non mi ricusi benevola indulgenza, quando abbia conosciuto e la natura del mio proposito e l'intenso travaglio che me ne è costata l'attuazione.

Questa lirica di Eminescu è, certo, fra le meno traducibili, come del resto ogni vera lirica. Le parole del poeta son sigillate come i libri sacri, dettati nei primordi dell'essere: il misterioso fascino che esercitano, non saprà mai nessuno significarlo altrimenti. Colui che ritesserà la sospirosa trama del Canto di Gretchen, o che ricanterà la cupa agonia del Corvo di E. A. Poe, o l'infinito accoramento di Villon nella ballata „Ou sont les neiges d'antan“, o l'ansia titanica del Canto di Ulisse; costui saprà tradurre in altra lingua anche la lirica di Eminescu.

Ma questo è anch'esso un . . . „dor“!

Francesco Politi

O D E

(In antikem Versmaß)

de M. Eminescu

Niemals glaubt' ich das Sterben lernen zu können,
 Ewig jung und eingehüllt in den Mantel,
 Nach der Eiskälte Sterne hielt ich die Augen
 Träumend gerichtet.

Als du mit einem Mal in den Weg mir tratest,
 Menschliches Leiden, schmerzlich und doch voller Süße . . .
 Bis auf den Grund mit Wonne leert' ich den Becher
 Grimmigen Todes.

Leidvoll lebe ich brennend, gequält wie Nessus,
 Oder Herkules gleich, durch das Hemd vergiftet;
 Und mein Feuer zu löschen, vermögen nicht alle
 Wasser der Meere.

Durch den eigenen Traum zermürbt, muß ich klagen,
 Auf dem eigenen Scheiterhaufen verbrenn' ich.
 Kann ich von neuem aus ihm, wie Phoenix der Vogel,
 Leuchtend hervorgehn?

Gebet den Weg mir frei, ihr berückenden Augen,
 Kehr' mir zurück in den Busen, trauriger Gleichmut,
 Daß aus dem Leben ruhig ich scheide, mir selber
 Wiedergegeben.

Două=Mai 29 Iulie 1938

Nachdichtung de Artur Bosch

○○○(C)○○○

Wenn noch so viele Jahre schwinden

(De-or trece anii)

de M. Eminescu

Wenn noch so viele Jahre schwinden,
 Stets heißer werd' ich lieben sie.
 Woran es liegt, ich kann 's nicht sagen:
 „Ich weiß nicht, was“, „ich weiß nicht, wie“.

Gezündet hat in mir ein Funke
 Und es erlischt das Feuer nie.
 Sie ist ein Weib nur und doch anders
 Als and're sind. „Ich weiß nicht, wie“.

Und mag sie sprechen oder schweigen,
 Bezaubernd ist's in gleichem Maß:
 Denn Wohlklang ist in ihren Worten,
 Im Schweigen ein „ich weiß nicht, was“.

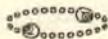
So kommt 's, daß ich in Sehnsuchtsbanden
Zieh' immer auf derselben Straß'.

Wie ist das Rätsel zu ergründen?

„Ich weiß nicht, wie“, „ich weiß nicht, was“.

Două=Mai 30 Iulie 1938

Tălmăcire (*Nachdichtung* îi zice d. Bosch)
de Artur Bosch

Cărturăria lui Ilie Eminovici

Soarta vrea ca și fratele mai puțin cunoscut¹⁾ al lui Eminescu, *Ilie*, născut la 1 Iulie 1846, mort nu știm când²⁾, să ni se descopere, întocmai ca și frate-său Nicolai³⁾, veritabil fil al cărturarului Gheorghe Eminovici. Ba precizarea noastră din Buletinul „Mihai Eminescu“ An. IV 1933, 4 că „fiii căminarului Gheorghe Eminovici dela Ipoteștii Botoșanilor (el însuși un ahtiat al cărții) ajung a fi la Cernăuți dăruitori și răspânditori de carte românească“, o putem de data aceasta chiar lărgi, revelând că Ilie Eminovici, elev de clasa I-a a liceului din Cernăuți și'n vârstă de numai 11 ani, aiunge a fi chiar izvoditor de carte valahă. Precum îl vădește recenta noastră descoperire: Manuscriptul în format 8° (10×16 ²/₃ cm.), scris chirilic și cuprinzând foaia de titlu (cu contrapagina albă, deci oarecum paginile I—II) *Regule generale | pentru purtare | ale lui | Ilie Eminoviciu | 1857.* — apoi 64 pagini numerotate, și foaia dela sfârșit cu Cuprinsul filadei (pag. 65) și pag. 66 albă.

Paginile se văd grijuiliu incadrate cu *margo* (pe dreapta și pe stânga). Scrisul e curăjel, aproape caligrafic. În pagina „I-a“ și'n paginile 64 și 65 dăm de stampila cunoscutei⁴⁾ tainice biblioteci românești a elevilor Cernăuțeni: BIBLIOTECA | GIMNASTIAȘTILOR | ROMANI DÉN | CERNAUTI. În pag. I (cum i-am zis noi) mai cetim — credem — și anul intrării în „Biblioteca gimnasiaștilor“ . . . : 1862 și Nrul de ordine al catalogării: 32. Manuscrisul intră deci în clandestina bibliotecă la 1862, când Ilie Eminovici (fost elev al liceului între 1857-1860 — vezi Radu Sbiera, *Amintiri despre Eminescu*

1) Cf. Leca Morariu, *Frății Eminescu* 1923, 10.

2) Dacă superficialul G. Călinescu cetia mai cu atenție pag. 10 și 16 din cit. *Frății Eminescu* 1923, nu putea afirma atât de pripit (*Viața lui Mihai Eminescu* ed. I 42 și ed. II 43): „moare în iarna anului 1862 sau 1863“.

3) Cf. Buletinul „Mihai Eminescu“ An. IV 1933, 4—5.

4) Cf. „Buletinul „Mihai Eminescu“ IV 1933, 4 și I 1930, 27.

„cuplemântează“ 39; „cuplemintele“ 39 — dar: „cuplementa“ 38; „răcomândă“ 60 — dar: „prezentat“ 63; „înteresănți“ 42 — dar: „înteresele“ 36; „cundiciune“ 23; „cunversează“ 34; „cu(n)versăciune“ 24; „cunversăciunei“ 36; „cunverzăciune“ 41 — dar: „conversăciune“ 28; „Conversație“ 33; „Scopul conver(sa)ciune(i)“ 33; „converzăciune“ 48; „convorbinți“ 33; „a conversa“ 32; „subiept“ 13; „obieptul“ 48 — dar: „respect“ 57 (unde am aștepta: *răspept!*); „obsărbăciuni“ 33 — dar: „obsărvăvivă“ 39; „servietul“ 31 (nu: *șărbătul!* . . .); „esagerate“ (= *exagerate*) 52 — dar: „speriinție“ (= *experiențe*) 34; „întrebăciune“ 3; „deplinăciunea“ 4; „Nărăciunile“ 42; „răintăciunea culturei“ 54 dar: „educăciunea“ 1, 25¹⁾; „posăjiunea“ 29; „năintăfiunea“ 36; „nărăfiune“ 41—42; „sălutăfiunea“ 57 — și chiar: „conversație“ 33; „ocăziune“ 53 — unde Pumnul ar fi zis: „ocăjiune“.

Inconsecvența se mai manifestă și'n alunecări către „moldovenie“; cf.: „apara“ 51², 52; „arata“ 54, 59; „nebaga în samă“ 55; „lucrare (= lucrarea) moșiilor“ 36; „stare“ (= *starea*) 36; „petrecere“ (= *petrecerea*) 41; „vom pute“ 47; „pre“ 41 (față de: „prea“ 19, 20); „dișierțele vise“ 35; „înțeleaptă“ 5; „să (= se) tâmplă“ 55; „sănină“ 57 (față de: „să nu se lase“ 27; „să se așezie“ 28; „se cade să . . .“ 29); „în sporiu“ 24; „buzunariu“ (cu *î* semivocal) 59; „împregiurerile“ 44; „giur împregiur“ 62 — dar: „jos“ 45; „judecată“ 53; „bajocuri“ 53; „bajocorăciunea“ 54; „juca“ 63; „joc“ 63, 64. Moldovenisme pot fi considerate și regionalismele lexice: „talger“ 31; șiăgi în fraza: „șiăgi și glume“ 32; „tâmplări“ 43; „se poate tâmplă“ 22; se tâmplă“ 26; „să tâmplă“ 55; „tâmplat“ 43; „să nu se tâmplă“ 47.

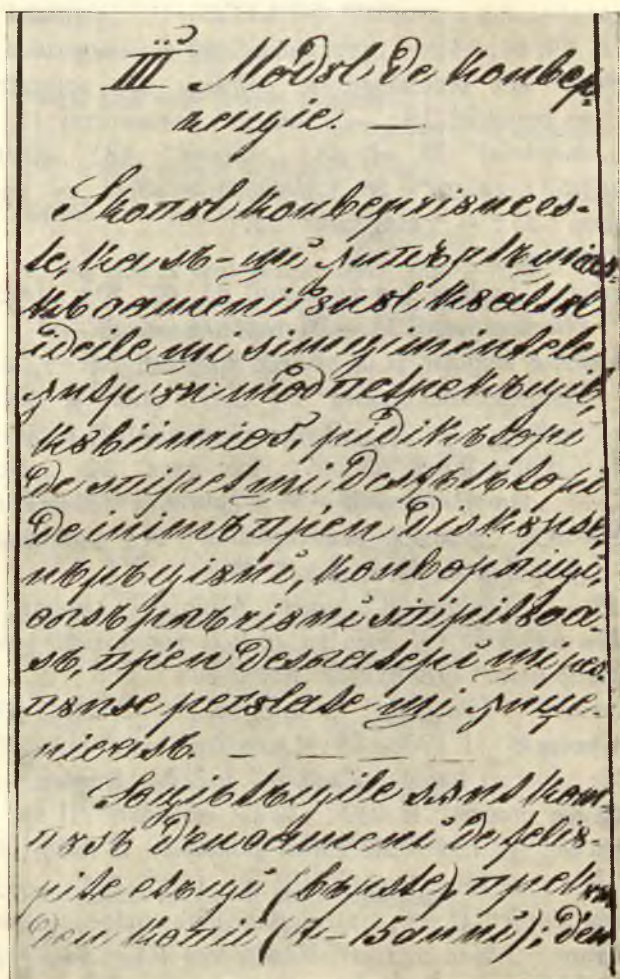
În arhicovârșitoare măsură însă, limba cărțuliei lui Ilie Eminovici prezintă o vastă galerie a bizareriilor pumnuliste.

1. Fonetice:

a) vocalice: „să fiă“ (= *să fie*) pag. 23, 41, 60², 64; „ca să știă“ 42; „să . . . viă“ 42; — „tâmp“ (= *timp*) 10, 12, 15, 22, 29; „tâmpurile“ 34; — „uă“ (= *o*) 31, 37, 43, 53², 54, 56, 57², 62, 63; „uă dată“ 17—18, 22; „uă parte“ 19; „într'uă puseciune“ 28; — Și mai ales la neologisme: „năjiunale“ 4; „educăciune“ 24; „năivetatea“ 35; „brăvurele eroilor“ 36; „cărăpteriu“ (= *caracter*) 53; — „răcomândă (= *recomandă*) 60; — „înteresănți“ 42 (Într'un pasagiu care schioapătă: „Nărăciunile să fie scurte, chear și întere-

¹⁾ În aceeași frază: „Educațiunea precum și needucăciunea unui om“ (25)!

sănți“); — „ordinariă“ 2; „ordenariă“ 15; „memoriă“ 15; — „demnătate“ (= demnitate) 3, 45; „demnătății“ 52; „polițății“ (= politeței“) 61; — „speriinție“ (= experiențe) 34; „reverinția“ 57; — „foarmă“

Pag. 33 din Msul. lui Ilie Eminovici

51; — „puseciune(a)“ 28, 42, 52, 62; — „cuplementa“ 38; „cuplemintele“ 39; „cuplemântează“ 39; — „Uă cundiciune“ 23; „cunversează“ 34; „cunduce“ 45; „cundemnat“ (= condamnate) 60; „dén cuntră“ (= din contra) 62; — „demustrai“ (= demonstrat) 47; — În plus, cochetăria arhaizantă: „dén“ (= din) 4, 21,

62; „prén“ (= prin) 5, 20, 40, 48; „dăcă“ (= dacă) 44, 49²; „seau“ (= sau) 5, 13, 28, 31, 32, 40, 44², 49 (față de: „sau“ 41); „neci“ (= nici) 29, 30, 31, 40, 41; „rîsul“ (= râsul) 32, 41; „uri“ (= uri) 54; „urile“ 60.

b) consonantice: „sofială“ (= socială) 1; „sofietate“ 27, 40, 49, 50, 51, 59, 61, 64; — „prochimați“ 40 (= vorgerufen!); „când vor fi întrebăți sau prochiinați de *cătră=va* dên sofietatz“ 40; — „puntele“ (= punctele) 18; — „subiept“ (= subiect) 13; „subieptiv“ 13; „obiepte(le)“ 23, 47, 48; „obieptul“ 48; „obieptiv“ 13; „cărăpteriu“ 53; „afipte“ 58 („înștiințările afipte pe părăți“); — „obsărbăciuni“ 33; — „esagerate“ 52.

2. Morfologice:

Pluralul: „discurse“ (= discursuri) 33, 42, 50; „descurse“ 32; „respunse“ (= răspunsuri) 33. — Mania terminațiunii — e în loc de — i la genetiv=dativul singular și la pluralul substantivelor și adjectivelor feminine: „cerințele sale proprie“ 3; „pren studie și învățături“ 4; „învățiătura limbelor vie“ 21; „den acelle limbe“ 21; sunetele acelor limbe“ 21; „Îmbucăturile să fie... mai mice“ 29; „plăcerile salle proprie“ 34; „tâmplările vechie“ 34; „purtarea feliuritelor trebe și întreprinderi“ 35; „principie seau opiniuni“ 44; „principie și opiniuni“ 44; „nenumărate încurcături“ 54.

N. B. — Manierimsul acestei „feminizări“ ajunge destul de frecvent. Nu uităm că G. Sion își eticheta cutare (util) volum: „Suvenire contimpurane“ (1888). Iar Junimiștii:

Maiiorescu — Genetivul: „a unei epoce“ *Critice* I 1915, 146; „a naturii proprie“ II 1908, 73; „teritoriul vechii Dacie“ II 231; — Pluralul: „lucruri baroce și stranie“ I 220; „împărechări stranie“ II 275; „legile proprie“ II 212; „limbe izolătoare“ II 111; „despre mașine agricole“ II 121; „ale căreia principie“ II 138; „din diverse epoce“ II 204; „Multe pagine“ III ed. 1908, 245; — Genetivul: „scrierii altor limbe“ II 89; „a celorlalte limbe indoeuropene“ II 115.

N. Gane: „visuri stranie“ *Vânătoarea* III; „ouăle roșie“ *Pagini răslețe* 1901, 96; „muncii noastre proprie“, *Păcate mărturisite* 1904, 113.

I. Negruzzi (*Scrieri complete*): „două pagine scrise“ vol. I 279; „ale noastre proprie“ I 435; „frazelor lor proprie“ I 439; „cugetările sale proprie“ I 482; „așteptările mele proprie“ III 388; „figure ¹⁾ a cărora vedere te face să...“ V 63; „sunt atâtea ma-

¹⁾ Dar la pag. 65 din același vol. V: „figuri“.

șine“ V 64; „în mijloc de fabrică“ V 64; „mii de statue¹⁾“ V 65; și idem în *Mihai Vereanu*, ed. 1873: „găsi odăile pustie“ 50.

— Și prea multele²⁾ similare *stridențe* la Eminescu:

Râuri resăltând printre stânce nante

(*La Bucovina*)

Iar în norul de profume

(*Misterele nopții*)

Spună lumii large steaguri tricolore

(*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*)

Să vă admir curajul în vinure³⁾ vărsate

(*Junii corupți*)

Urechile ce-s prea lungе ori coarnele dela cerb

.....
Cu doi ochi ca două basme mistice, adânce, dalbe

.....

Visul apelor adânce și al stâncelor cărunte

(*Epigonii*)

Dar azi vălul cade, crudo!... Dezmețit din visuri sce

.....

Și sărut a tale mâne — și te'ntreb de poți ierta!

(*Venere și Madonă*)

Din genele-ți lungе, din ochiul tău mare

(*Înger de pază*)

Și prin tufele de mături, ce cresc verzi, adânce⁴⁾, dese

.....

Nilu'n fund grădine are, pomi cu mere de-aur coapte

(*Egiptul*)

Pe lângă mese lungе stătea posomorită

.....

Locul cruzimii vechie cel lin și pismătareț

(*Împărat și proletar*)

Ce ușor se mistuește prin plânsorile pustie!

(*Călin*)

De zile trei își spune povestea vieți 'ntrege

.....

Picioarele lui vechie cu piatra 'mpreunate

.....

Ochii căzuți în capu-i și buze viorie

.....

¹⁾ Care însă poate reprezenta și derivatul singularului „statuă“!

²⁾ Culese pentru noi ad-hoc de cătră devotata noastră colaboratoare D^{na} Octavia Lupu-Morariu.

³⁾ Similare pluraluri în *Poesii*; *Postume* (ed. Il. Chendi) 1908: *gândure* 3; *vânture* — *cânture* 4; *cerure* — *misterure* 4; *dorure* 267.

⁴⁾ Invers, în *Egiptul*, pluralul în *-i*, în loc de *-e*: „Sânt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreție“; „Par a fi snopuri gigantici de lungi sulife de-argint“.

În salele pustie lumine roși de torții

 Îi plac adânce cânturi, ca glasuri de furtună

 Ca umbre străvezie ieșite din infern

(Strigoi)

Mii de fire viorie ce cu raza încetează

(Scrisoarea I)

Amețit de limbe moarte, de planeți, de colbul școlii

(Scrisoarea II)

Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni

(Scrisoarea III)

Și din a chaosului văi,
 Jur împrejur de sine,
 Vede-a, ca'n ziua cea de'ntăi,
 Cum isvorau lumine

(Luceafărul)

N'auzi nici glas de mumă, nici a preoților psalme

(Tat¹) *tvam asi*)

Și'n *Literatura populară* a lui Eminescu (ed. D. Murărașu):

„Numeri pe păreții netezi ai stâncimii îndelunge | Ei arunc' umbre gheboase, uriașe, negre, lunge“ *Călin Nebunul* 327; „La cazanul care fierbe în mijlocul verzii lunce“ *ibid.* 328; „Împle noaptea-i arămie cu mari dunge de omăt“ *ibid.* 329; „Culegând flori amorțite de pe maluri cenușie“ *ibid.* 330; „El văzu o față mândră, îmbrăcată'n lunge straie“ *ibid.* 332; „Ce ușor se poate stinge prin plânsorile pustie“ *ibid.* 332; „Scofând limbe ascuțite ca să'nghimpe pe cea-laltă“ *ibid.* 335; „Din tufani cu crenge grele el s'apucă să adune“ *ibid.* 338; „Slugi il apără cu crenge de muscuțe și zăduf“ *ibid.* 339; „Și'n calea lui el crenge grele rumpe“ *Fata în grădina de aur* 343; „Urechea-i trează a dumbrăvii gure | Le=ascultă...“ *ibid.* 346; „Cu aripe lunge curățind seninul“ *ibid.* 351; „Copil frumos ca luna nopții lunge“ *ibid.* 353; „Tu chemi blestemul nenduratei ierne“ *Miron și frumoasa fără corp, Varianta B.* *ibid.* 377; „Mere de=aur cad în crenge“ *Fragmente în versuri din „Frumoasa Lumii“* *ibid.* 410; — ba chiar și: „Își simte inima legată'n lanțe“ *Fata în grădina de aur* 351 — de nevoia asonanței: *speranță — lanțe* ²) !

¹) Cităm titlul după I. Pătrășcoiu, *M. Eminescus pessimistische Weltanschauung...* 1905, 54. În ediția I. Scurtu 1908, 315: *Ta(sic)tvam asi!*

²) În ediția *Literatura populară* II. Chendi 1902, 163 — simplificarea (falsificarea?): *lanț!*

Încât frecvența acestei — orcum — stingheritoare „licențe poetice” la Eminescu, e motivată prin manierismul¹⁾ epocii sale. Și încheiem paranteza.

3) Derivative :

„meniciunea” 2 ; 3—4 ; „întrebăciunea” 3 ; „depliniciunea” 4 ; „luminăciunea” 4 ; „nobilăciunea” 4 ; ocupăciunile” 12 ; „respicăciune” 21 ; „cundiciune” 23 ; „cu(n)versăciune” 24 ; „conversăciune” 28 ; „converzăciune” 48 ; „educăciune” 24 ; „puseciune” 28 ; „poseciune” 38 ; „posăciune” 39 ; „mistuiciunea bucatelor” 30 ; „nărăciuni” 33 ; „obsărbăciuni” 33 ; „și în bajocorăciunea oamenilor, ci în îndreptăciunea lor, în năinteciunea culturai ferici(r)ii lor” 54 ; „tâmplăciune(le)” 43 ; „aflăciunea adevărului” 44, 46 ; „oțîărîciuni” (= oțerîri) 46 ; „cu toată învedereciunea” 47 ; — și : „curată de toate petreciunile (= penetrațiunile ?) străine” 4 ; —

„prelegințele” 17, 24—25 ; „preleginței” 18 ; „reverinția” 57 ; —

„convorbinți” (= „convorbiri”, discuții, sfaturi, taifas) 33 ; —

„neapăravăr” 3, 23 ; „de trebuință neapăravără” 6 ; „Însușitățile neaparavere” 9 ; —

„Modul învățătiv” 12, 17 ; „lucrătiv” 13, 16 ; „producătiv” 13 ; „păfîmătiv” 13, 16 ; „primitiv” 13 ; „semnele cunoscătive ale unui om needucat” 26 ; „cu vrea o persoană șiazățivă de-a dreapta” 28 ; „petrecățiv” 33 ; „începățive” 35—36 ; „cunoștință feliurite și lăfîve(?)” 37 ; „obsărvățivă” 39 ; „înteresețiv” 48 ; „prepuțive și vătămățive” 48 ; „împungățive” 50 ; „defăimățive” 52 ; „criticățive” 52 ; —

„cunoștințial” 13 ; „memorial” 13 ; „puntele mai ființiale” 18 ; „științial” 23 ; —

„desbateri prințipive” 42.

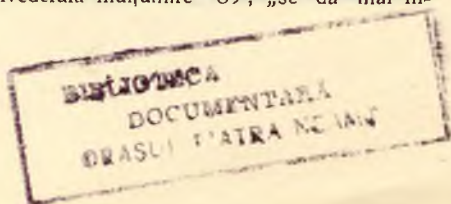
4) lexice :

„simțiminte(le)” 33, 41 ; „învederat” 3, 48, 54 ; „vederat” 15 — specimene lexice cari stăruie până astăzi, mai ales la ardeleni²⁾.

¹⁾ Care face școală chiar și'n Bucovina ! Cf. C. Berariu în „Gazeta Bucovinei” An. I 1891 Nr. 69 :

Se tot prind și'n lunge șiruri
Lunecă în coliture ;
Iară colo'n cărduri, tineri
Dreg măiestre roliture.

²⁾ Cf. d. p. Slavici (la care cuvântul cu pricina — ca și atâtea altele la fel — constituie o penibilă obsesie), *Din două lumi* (1920—1921) : „răspunse ea, cu învederată părere de rău” 43 ; „urmă el cu învederată mulțumire” 89 ; „se dă mai în-

Alte particularități ale manuscrisului Eminovicean :

Elemente stranii : „necultivați și nepoliticiți“ 2 ; „învățiatură rupturită, suprafițială seau așa numita pospăitură“ 5.

Expresii improprii : „cu alte persoane mesene“ 28 (*mesean* — adjectiv !); „convorbinți spirituoasă“ (= spirituale) 33 ; „oameni de etate bărbătească“ 34 ; „a face strâmbătăți cu gura“ (= a face strâmbături, schime, schimosituri) 59 ; „să se ferească a nu veni în foc seau a nu se ațîția“ 45 — care aduce aminte de germanul *ins Feuer geraten*, precum, adineori, *prochimași* îl evoca pe germanul *vorgerufen* !

Dezacordul sintactic : „domnule mieu (49—50) ; „învățiătura în-suși“ 15. — Mai izbitor, în *Geniu pustiu* (ed. 1904, 74), adolescentul Eminescu scria : eu însuși“ ; — și în *Visuri trecute* : „Îmi blestem în-suși eu mântuirea“ (cf. Ed. Scurtu 1908, 13 ; ed. Bogdan-Duică 1924, 44 ; ed. I-a Ibrăileanu, 300 ; — pe când a II-a ed. Ibrăileanu falsifică : „însumi eu“ 290. Altă falsificare în ed. C. Botez, 1933, 283 : „Îmi blastăm“ !).

Aspectul morfologic : „naintățiunea moralității“ 36 (față de : „moralității“ 40).

Arhaisme : a) lexice : *frânceană* : „învățiătura limbilor vie (frânceană, italiană ș. a.)“ 21 ; „dusmăanii, neplăceri și scandela“ 53 ; — b) morfologice : Pronumele relativ articulat¹⁾ : „cu carele“ 22 ; „tot omul, carele“ 37 (față de : „care zice“ 40) ; „legătura în carea stau“ 19 ; „aceea zi, în carea“ 25 ; „vre uă persoană carea“ 52 ; „alții carii“ 20, 51 ; „a tuturor oamenilor carii“ 54 ; — Pers. a 3-a sing. *au* (verb auxiliar) : „Deacă au pătruns ell cu mintea sa... au ales... puntele mai ființiale“ 18 (față de : „a ajuns“ 24 ; „a primit“ 25).

vederat pe față“ 148 ; „zice el cu învederată mulțumire“ 163 ; „I se părea lucru în-vederat“ 239 ; „succese din ce în ce mai învederate“ 254 ; sau Slavici, *Cel din urmă Armaș* 1923 : „un semn învederat“ 113 ; „acum erau învederat din doaua lumi învrăjbite“ 124 ; „Îvederat, că ministrul voia...“ 129 ; „și-i era învederat că“, 160 ; „un semn învederat, că“ 220 ; „cu și mai învederată nerăbdare“ 259 ; „și încă mai învederate dovezi“ 271 ; „ori și cât de învederată ar fi fost“ 287 ; „Se putea învedera“ 304 ; „E'nvederat că“ 319 ; „cu învederată răutate“ 327 ; „cu încă mai învederată răutate“ (aceeași pag.) 327 ; „se'nvedera, că“ 332 ; „Ei îi era învederat“ (aceeași pag.) 332 ; „era pentru dânsul învederat, că“ 347 ; sau Lucian Blaga, *Spațiul mioritic* 1936 : „ne-o învederează“ 51 ; „de un europenism de învederată atitudine spirituală“ 192.

¹⁾ Iar arhaicul (bisilab) plural masculin *carii* e părintele legitim al actualului monosilab plural *cari*, pe care numai ignoranța, inclusive nenorocita „ortografie“ a Academiei Române îl poate urgisi (cf. „Făt-frumos“ 1937, 161—162) !

Cuvinte și accepțiuni mai răruțe: „să nu facă sunet cu gura neci să *clefăiască* când mănâncă” 30 (cf. Slavici, *Povești* vol. I 152: „clefăit de lupi”); „să *pică* [pe] haină” (= se picură, pătează pe haină) 26.

Grafia: „moraletatea” 3; „oblegat” 22; „neoblegate” 22; „mejloacele” 24; „năivetatea” 35; „personaletăți” 45.

Ortografia — scâlămbăiere de soiul celorlalte grimase pumnuliste și, firește, în peana copilandrului Ilie Eminovici, la fel de alandalizată: „*all* lui” 8; „*alle* salle” 37; „*cell* puțin” 60; „*ell*” 18, 64; „*a* cellor” 5; „*acellea*” 24; — dar: *acela* 53; — „*așia*” 16, 27; „*Ășia* dară” 7; „*ușior*” 23; „*șiăgi*” 32; — „*privinția*” 60; „*do-rinția*” 1; „*învățiătură*” 21; „*oase micuție*” 30; „*să-l înveție*” 16; — „*cunversează*” 34; „*urmează*” 3 (și, fiindcă, în biata limbă *pumnizată*, e după semivocala *î* face evoluția *ă*, conjunctivul pers. a 3-a sing. ajunge a fi: „*să urmează*” 16!) — dar: „*Învățacellul*” 9, 13; „*învățături*” 13... Etc. etc. . .

Iar întru caracterizarea *generală* a acestor *Regule generale pentru purtare* — literatură de care Eminescu putea să aibă știre, nu numai din manuscrisul bădițului său Ilie, ci și din *Buna obicinuință* noaoă (1829) a lui Naum Râmniceanu sau din *Hristoitie au școala moraului* (1834) a lui Anton Pann¹⁾ — cităm pasagii ca acestea (destul de prețioase și de... actuale încă și astăzi!...):

„pe când mâncăm să nu bem nici decum până la 10—15 minute după masă” (30); —

„Ca să se țină omul sănătos și să poată mistui cu ușoritate bucatele mâncate, se cere să le mestece bine nainte de ce le înghite” (30).

Deci regulă de curentă și actualissimă „bunăcuviniță” igienică.

Sau regulă de reală bunăcuviniță ca acestea (nu mai puțin... actuale...):

¹⁾ Care-și stihuia *Hristoitia* (tălmăcită după Chesarie Daponte) într'un chip ca acesta (v. capitolul *Cărți de bună cuviință în limba greacă și română* la D. Russo, *Studii și critice* 1910):

Ține-și gura'n depărtare

.....

Când știi c'ai mâncat la masă

Ceapă, usturoi, au prasă,

Ș'alte legumi pufuroase

Cară foarte greu miroase.

„Omul inducat (= ineducat?) face multe necuviințe, când șiede la masă...; de să (= se) razimă cu coatele pe masă“ (25—26); —

„cuțitul să nu se bage în gură“ (31); —

„neci să șteargă nasul seau fația de sudoare cu servietul“ (31); —

„La masă nu se cuvine a sta cufundat în gânduri seau ocupat numai cu sine... ci se cade a ave voe bună, a conversa cu me=senii, a le ține soțietate“... (32); —

„Vorbirea în cunverzăciune să nu fie neci cu glas prea tare, neci răstită sau aspră, însă neci pre înceată neci fără viață“... (41); —

„Când vorbește cu cine va... să caute drept în fația persoanei, cu care vorbește“... (56); —

„Este foarte neplăcut... a arata fația neplăcută și posomorită... a căuta întră altă parte când vorbești cu cine va“ (59).

Mai puțin plausibile, bizare sau pedante — rețete ca :

„Învățiătura de rost e bine să nu se facă nice cu glas prea tare a) pένtru că pren aceea s'ar ataca pieptul...“ (19—20)!

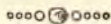
Sau : „Când vorbește cu cine va stând, să stea... cu mâna stângă ținută la partea dén jos a pieptului; ear' cu cea dreaptă lă=sață în jos“ (56).

Și nu uităm o... semperactuală, concludentă încondeiere anti=fineretistă :

„Tinerilor le place a vorbi de sborul ideilor nouе și nu le în=țieleg neci le precep încă temeiuл și miezul, le place a se legâna în în dișierțele vise alle unor sperinței (= sperințe) înșielățiv(e) mai tot=deauna“ (35).

Deci: un „cod al manierelor elegante“, dar și raționale, în sens modern, — în sensul *Hristoitiilor* lui Naum Râmnicеanu și Anton Pann.

Leca Morariu

Peste vârfuri

de M. Eminescu

*Mondlicht über Bergesgipfel,
Erlenwälder rauschen lind,
Waldhornklänge bringt der Wind
Melancholisch durch die Wipfel.*

*Immer weiter in die Ferne,
Immer stiller, schon ganz still . . .
Nichts mein trostlos Herz mehr will,
Sehnt sich nach dem Tode gerne.*

*Warum schweigst Du, wenn bezwungen
Sich mein Herz Dir zugetan ?
Tönst du Waldhorn irgendwann —
Süßes Lied für mich gesungen ?*

Trad. de Dr. Erich Kipper

○○○●○○○

Bleib', o bleib' bei mir !

(O rămăi . . .)

de M. Eminescu

„Bleib', o bleib' bei mir, du Lieber !
Stets hab' ich dich gern gesehn !
All dein Sehnen, dein Verlangen,
Ich allein kann es verstehn.

„Und ich sehe und ich höre,
Nichts entgeht dem wachen Sinn,
Wie den Fuß ins Wasser tauchend,
Du ein Lied summt vor dich hin.

„In des dunkeln Schattens Kühle
Sollst du wie ein Prinz mir sein,
Der mit schwarzen, klugen Augen
Tief ins Wasser blickt hinein.

„In der Wellen Schimmer blickend,
Bei des vollen Mondes Pracht,
Wird die Nacht dir ein Jahrhundert,
Ein Jahrhundert eine Nacht“.

„Durch das Säuseln hohen Grases.
Durch der Wellen Murrelied,
Sollst geheimnisvoll du hören,
Wie die Hirschenherde zieht.

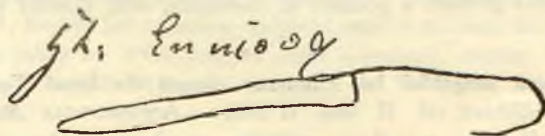
Also sprach der Wald, die Wipfel
Rauschten in sein Wort hinein ;
Pfeifend wollt' ich es nicht hören,
Lachend schritt ich aus dem Hain.

Sollt' ich heute wiederkehren,
Ich verstünde nicht sein Wort . . .
Wald und Kindheit, sagt, wo seid ihr,
Und wohin ist alles fort ?

Două-Mai 30 Iulie 1938

Nachdichtung de Artur Bosch

Gh. Eminovici

Îscălitura lui Gh. Eminovici (tatăl), după Omagiu lui Mihail Eminescu 1909, 31

Multe și mărunte...

Patenta germană a lui Eminescu. — Subliniam cândva (în eseu *Eminescu la ... Techirghiol — Anti-Călinescu* 1932, 26—27 Nota 10) — subliniam pentru d. I. A. Rădulescu—Pogoneanu și împotriva, vai! aceluiaș Gh. Călinescu... cât de „vibrantă și intraductibilă” (pg. 7) e „nuanța și virtualitatea limbii germane” (27), stăpânită magistral de Eminescu „chiar numai până’n epoca Berlineză”. Ei bine, pentru savurarea unei fraze ca aceasta (din corespondența lui Eminescu¹⁾ cu Maiorescu): „Wäre ich nicht aus der Kummeltürkei, gewesen”, trimitem azi la Dr. Oskar Weise, *Ästhetik der deutschen Sprache* 1915, 99—100: „In geringerem Maße werden Volksnamen als Schimpfwörter gebraucht, z. B. *Hottentote*, *Kaffer*, (wenn man nicht vorzieht, dieses von hebr. *kāfār*, Dorf abzuleiten, also = Tölpel aufzufassen), *Slowake* (Taugenichts). Während des Dreißigjährigen Krieges sind aufgekomen *Krabate* (= Kroat, älter nhd. *Kravate*, wie der französische Name für die Halsbinde), *Schwede*, z. B. *Postschwede*, *Türke* z. B. *Kummeltürke*“.

* * *

Așadar: George Manea Focșăneanu! — Cu articolul *Eminescu la Boțoșani* în „Cuget clar” An. II 1937, 535—537, strădalnicul și merituosul cercetător, Păr. Econ. Dr. D. Furtună, lămurește destul de plausibil enigma numelui „Forăni” din autograma publicată de noi în Buletinul „Mihai Eminescu” 1937 — descifrându-l cu: *George Manea Foxăni* (= Foxănianu), deci *Focșăneanu*, „Armean de origine”.

* * *

Sed magis amica veritas! — Următorul binevenit ecou în „Cuget clar” An. II 1937, 79 semnat D. L. B. (I. Const. Delabaia): „În fruntea numărului pe Mai—August a. c. al revistei cernăuțene „Făt-Frumos”, directorul revistei, d. profesor Leca Morariu, publică un energic articol în care, amintind în treacăt greșita premiare de către Academia Română a cărții d-lui Gh. Călinescu de batjocurare a operei lui Eminescu, arată că tot atât de greșită a fost acordarea premiului Hamangiu, pentru traducerea în limba germană a poeziilor lui Eminescu, d-lui Konrad Richter”.

* * *

Romanțarea biografiei lui Eminescu văzută de Ionel Teodoreanu. — ... în *Fata din Zlataust* vol. II (Ed. II 288): „Argumentarea Judecătorului de

¹⁾ Cf. I. Al. Rădulescu-Pogoneanu, *Studii* 1910, 69.

Instrucție desvăluie un mister . . . Abia acum începeau să înțeleagă adversarii tânărului autor al studiului la modă asupra lui Eminescu, rațiunea *meschinizării* figurii marelui poet. Înțelegeau acum viziunea idilei *Veronica Micle-Eminescu* din poem nita carte. Tipaseră și atunci că profanează două stele, dar mai în surdina, fiindcă și autorul profanării devenia o stea și, oricum, nu e prudent să ataci stelele care răsar. Acum însă, înțelegeau că fiecare vede în alții, ce e în el. Așadar autorul studiului, în loc să fie în el, ascunse, gunoaiile sexuale, le aruncase în Veronica Micle și Eminescu“.

* * *

Vrednicia lui Gh. Eminovici (tatăl). — Publicând (în „Cuget clar“ II 1937, 828—829) O scrisoare a lui Gh. Eminovici, tatăl lui Eminescu, Păr. Econ. d. Furtună subliniază din mărturiile¹⁾ Serdarului Teodor Grosu (tovarăș de muncă rustică al lui Gh. Eminovici) caracterizări ca acestea: „om cinstit, vrednic și voinic la toate“; în perspectivă de a primi „cin de boierie“; și destoinic de-a stărni mirarea: „Cine poartă sarcină așa gră(a) astăzi la Dumbrăveni ca Eminovici?“ — După prezentarea destul de unilaterială, de improprie a lui Gh. Eminovici în *Luceafărul* lui Cezar Petrescu²⁾ — asemenea documentare e adevărată binefacere. Iar morala fabulei pare a rămânea tot vorba preconizată de Gh. Bogdan-Duică: Monografia Eminescu se va scrie de-acu în cam 50 de ani . . .

* * *

„A turna în formă nouă limba veche și’nțeleaptă“. — Pentru măiestria lui Eminescu de „a turna“³⁾ în formă nouă limba veche și’nțeleaptă“ — . . . sunt de preț sublinierile pe care ni le servește iarăși Păr. Econ. D. Furtună (cu artic. *Ex-presii din „Epigonii“ lui Eminescu* în „Cuget clar“ II 1937, 265—266): 1) „Este absolut sigur“ că Eminescu a cunoscut acea minune de carte care-i o „cerească floare“: *СУНОУИГЪНЪ | ДАВЪКЪ ЯДЪНАРЕ ДЪ МЪСАТЕ | ЖЪЦЪПЪТЪРЪИ*, . . . Iași 1757; — și 2). „Mai rar, la noi, să fi întrezărit cineva însemnătatea ei cum a găsit-o Eminescu, și să o fi sintetizat atât de bine“.

* * *

Eminescu și Conachi. — În sfârșit cineva care atinge reflexele lui C. Conachi la Eminescu: trainicul⁴⁾ I. M. Rașcu în *Alte opere din literatura română* 1938, 32—34. Juxtapunerile de-lui Rașcu pot fi însă înmulțite. D. p.: „bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă’n coate“ . . . din *Scrisoarea I* se întregește (chiar și’n

¹⁾ Și, din fericire, neostoitorul D. Furtună ne mai bucură cu știrea: „Noi avem o întreagă corespondență în acest sens“; și: „Dela tatăl lui Eminescu există, — nepublicate, în diferite colecții particulare, — multe scrisori“.

²⁾ Cf. Buletinul „Mihai Eminescu“ An. VII 1936, 134.

³⁾ Cf. și Bulet. „Mihai Eminescu“ VIII 1937, 39—41 sau Leca Morariu, *Eminescene* 1937, 8—10. Iar ca adaos, suntem dispuși a desființa îndoiala editorului I. Scurtu (*Geniu pustiu* ed. 1904, 126) la subst. *cumplenia*, dupăce limba arhaică cunoaște substantivul *cumpline* în aceeași ascepiune (cf. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*).

⁴⁾ Și-i un merit să mai fii tu cercetător cinstit (ca un I. E. Torouțiu, D. Murărașu și alți doi-trei) în zilele premiei Academice a lui Gh. Călinescu . . .

măsura versului, dacă nu'n cadența lui, ritmica lui Conachi șchiopătând prea adese și prea rău) cu :

Frunzărind și zi și noapte tomuri de cărți colburoase
Se ferecește nvățatul în chilii întunecoase

(*Alcătuiri și tălmăciri*, Iași 1856, 266); — sarja din *Scrisoarea a II-a* :

Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat de barzi
Care'ncearcă prin poeme să devie cumularzi
Închinând ale lor versuri la puternici, la cucoane...

e prevestită de exact acelaș diapazon (și'n exact aceeași amplă sprintenie troheică) :

Au doar ție se cuvine a'nmulți măgulitorii,
Ce aleargă cu cățuia tămăind stăpânitorii? (ibidem 241).

Până la ce transfigurare însă se pot cristaliza aceste sugestii la Eminescu — bănuim din paralela :

Gândiam c'am iubit un înger din cer, sub chip femeiesc;
Dar n'au fost decât femeie din iad, sub chip îngeresc — (ibidem 137)

— față de :

Deși nu e decât femeie
E totuși altfel, nu știu cum — (*De-or trece anii*)

Alteori apropierea se reduce numai la cutare izolat element lexic : „Sau ne vinovat păstorul, cu *prostatică credință*” (Conachi 90) — „Și prostaficele nări | Și le umflă orișicine în savante adunări” (*Scrisoarea I*) ; sau : „Și într'alta Afrodita în braje cu Cupidon” (Conachi 121) — „Pajul Cupidon vicleanul” ... Ba chiar și deochiatul *derază* al lui Conachi („Stelele pe cer derază și mai mari și mai mărunte” 247) poate aminti de juvenila stridență eminesceană *delasă* („Câte inime răzând”) / Dar pe câte suspinând / Le delasă 'nctinel! “ *Misterele nopții*).

Și câtă altă îndrumare, pentru aspectul arhaic, pentru „a turna în formă nouă limba veche și 'nțeleaptă” — și pentru tehnica vârstării cu virtualitățile limbii românești de pretutindeni nu putea înflori pentru Eminescu din *bogata formă a stiluirii lui C. Conachi* ! Dar despre acestea — altădată !

* * *

Răboj. — În „Glasul Bucovinei” An. XXI Nr. 5.438 din Sept. 1938, ne crolog pentru *Eufrosina. Petrescu*, născ. *Popescu* (* 22 Sept. 1847, † 22 Sept. 1938), autoarea amintirilor „despre Eminescu în pragul marelui sobor românesc dela Putna lui Ștefan cel Mare (1871)”, publicate în rev. „Făt-frumos” An. IV 1929. — În „Cuget clar” An. II 1938, 293 o traducere (Traekfugle) din Eminescu în daneză. — Pentru Cernăuții anilor când Eminescu petrecea aici ca elev, Păr. Econ. D. Furtună (în „Cuget clar” II 1938, 294—296, articolul *Atmosfera în care a învățat Eminescu la Cernăuți*) are caracterizarea : „În acest mediu, de naționalism românesc, a învățat la Cernăuți cel [ce avea să devină cel] mai reprezentativ poet al Românilor”. — În „Cuget clar” II 1938, 822 d. N. Iorga descoperă „un model francez” pentru astrofizica lui Eminescu din *La steaua* : Ar fi „destul de prozaicul” Auguste Dorchain. Citând versurile în chestiune d. Iorga opinează : „Dar Eminescu a adaus asemănarea cu stânsa iubire”. Precizăm : Eminescu l-a transpus integral numai pe Gottfried Keller, cf. Bulet. „Mihai Eminescu” III 1932, 181-182. — Altă dovadă că „n'avem până astăzi nici o singură¹⁾ ediție impecabilă, nici măcar din poeziile lui Eminescu” (Bulet. „Mihai Eminescu 1937, 51) : *Mihail (sic) Eminescu, Poezii, Ediția II alcătuită de G. Ibrăileanu*, cu grava alterare a textului (pag. 91) : „Astăzi chiar de m'aș întoarce | A'nțelege nu (în loc de : n'o!!!) mai pot” ... Să te mai prindă mirarea că (superficialele (mercantilele!) noastre manuale didactice nu sunt mai breze (cf. rev. „Făt-frumos” 1936, 307—309) !

Leca Morariu

¹⁾ Cf. și pag. 26 din această fascicolă.

BIBLIOGRAFIE *)

Leca Morariu, *Eminescene* ¹⁾, Cernăuți 1937.

Leca Morariu, *Cărturăria lui Ilie Eminovici* ²⁾, Cernăuți 1938.

T. Păunescu-Ulmu, *Problema Eminescu*, Craiova.

Alex. Marcu, *Dela Torquato Tasso la Eminescu: Coincidențe tematice*, București 1937.

Mihai Eminescu, *Poems, Translated by Dimitrie Cuclin*. București, „Bucovina” — I. E. Torouțiu.

Michel Eminesco, *Poems, Version française de Pierre Nicolesco*, București 1931.

I. M. Rașcu, *Alte opere din literatura română*, București 1938 (cu articolele: Mihai Eminescu, *Poezii de iubire și Ecouri franceze în opera lui Eminescu*).

La minapiu: Ecouri Eminovici?

Iscălitura lui Gh. Eminovici (tatăl), după „Convorbiri literare” 1924, 808

*) Publicăm numai operele prezentate redacției noastre!

¹⁾ Nr. 20 din Colecția Universitatea Cernăuți: *Seminarul român de lit. modernă și folclor*.

²⁾ Nr. 21, Item.

TIPARUL
GLASUL BUCOVINEI
CERNĂUȚI

20545

PREȚUL 50 LEI